

„ЗА“ И „ПРОТИВ“ РАЗВИТИЕТО НА ОБЩАТА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

гл. ас. д-р Ирена Николова
Нов български университет

Резюме: Търговската политика на отделните държави през последните години се превърна в актуална тема, както за представителите на администрацията, така и за бизнеса. Настоящата статия представя особеностите на общата търговска политика на Европейския съюз, както и някои от нейните предимства и недостатъци.

Ключови думи: обща търговска политика, търговски войни, търговски споразумения

EU TRADE POLICY DEVELOPMENT: PROS AND CONS

Chief Assist. Prof. Irena Nikolova, PhD
New Bulgarian University

Abstract: *In recent years, the trade policy of various countries has become an important topic, both for administration and business. The present paper aims at presenting the EU trade policy and some of its advantages and challenges.*

Key words: *EU trade policy, trade wars, trade agreements*

Търговската политика на Европейския съюз (ЕС)¹, която е водеща за създаването на тази организация още от 50-те години на 20 век, продължава да заема ключово място и днес за развитието на отношенията на държавите-членки, както и на общата позиция спрямо трети страни.

Темата за международната търговия и провежданата търговска политика от отделните държави, се оказва особено актуална през последните години, и то след спиране на преговорите в рамките на Световната търговска организация, т.нар. Доха кръг (The Doha Round) от 2001 година. Въпреки опитите за подновяване на разговорите за либерализиране на търговията, до този момент не е постигнат значителен напредък. Така отделните държави или групи държави започнаха взаимно договаряне на условията по сключването на търговски споразумения.

Освен това, водещ се оказва регионалният, а не глобалният принцип за развитието на международната търговия и бизнес, като дори в някои от случаите, когато се прилагат ограничителни действия и се въвеждат реципрочни, се говори дори за „търговска война“ [3].

Освен тенденциите в международната търговия, от ключово значение е процесът по подготовката и прилагането на правилата на търговската политика. Той зависи от конструктивното сътрудничество между представителите на публичната администрация и бизнеса. Важно е да бъдат защитени интересите, допринасящи за конкурентоспособността на стоките и услугите² в страната и в същото време да се отстояват позициите на външните пазари.

¹При ползване на „Европейски съюз (ЕС)“ в текста се разбира разглеждането и анализирането на 28-те държави-членки, какъвто е съставът към 2018 година.

²Когато се дискутират въпросите за услугите в международната търговия

Не бива да се забравя, че именно администрацията е тази, която трябва да достигне до търговско споразумение чрез зачитането на позициите на партньорските държави и запазването на добрите взаимоотношения и в бъдеще, тъй като търговските войни задълбочават различията и ограничават достъпа до пазари. А условията за търговия, включително и външната среда се променят непрекъснато, което прави задачата на администрацията изключително отговорна по отношение на включването на всички интереси във финалния вариант на дадено търговско споразумение.

Но ако двете страни са на коренно противоположни позиции по своите търговски взаимоотношения или едната има превес над интересите на другата, дали трябва да се сключва подобен договор. Това е също само едно от предизвикателствата пред търговската политика, свързано с компромисите, които да се допуснат.

Тези въпроси само очертават общите предизвикателства за представителите на администрацията и бизнеса на всяка държава за нейната търговска политика, включително и тази на ЕС.

За България тази политика е сравнително нова, като в последните десет години е част от нея в качеството си на държава-членка. Тя се отрази върху законодателството в страната, на първо място, чрез неговото хармонизиране с европейското в предприсъединителния етап, и на второ, чрез транспониране на новите регламенти и директиви в периода на пълноправното членство. Освен това, страната има възможност през тези години да взема активно участие в самото изготвяне на търговската политика и при приемането на законодателни инициативи чрез представяне на своята позиция основно пред Европейската комисия и Европейския парламент, но и пред останалите европейски институции.

се имат предвид само тези, което са свързани с търговията или още известни като „търговски услуги“. Останалите видове услуги (напр. финансови, социални, здравни и др.) не се отразяват в статистиката за търговията.

Първата част на статията е насочена към регулациите на търговската политика, като се разграничават две основни на правления при нейното формиране и това са отношенията с трети страни и състоянието на Единния пазар.

Втората част на изложението представя предимствата и недостатъците на търговската политика на ЕС, предвид съществуващите предизвикателства в световната икономика.

Разбира се, тези въпроси далеч не покриват всички аспекти на търговската политика, както и динамиката на средата. Чрез статията се прави опит за представяне на основните аргументи в подкрепа на търговската политика, като са анализирани и някои предизвикателства.

За същинската част и за изводите са ползвани анализи и публикации по темата на Европейската комисия и отделни автори, които са посочени в текста. Дискутират се и конкретни двустранни или регионални споразумения, които са сключени или са още в процес на преговори между ЕС и трети страни.

1. Регулациите на търговската политика на Европейския съюз и ролята на администрацията

Търговската политика на Европейския съюз и прилаганите от нея регулации, са насочени в две основния направления³:

- Отношенията с трети страни, като се включват държавите извън Европейския съюз, включително и тези в Европейското икономическо пространство и Митническия съюз;

- ПравилатазадействиенаЕдиннияпазариливътрешнообщностната търговия, които са предназначени за държавите в ЕС.

Към регулациите, действащи при външнотърговската политика с трети страни се включват:

- многостранните търговски споразумения в рамките на Световната търговска организация;

- двустранните търговски споразумения с държави, имащи дял във външната търговия;

³Право на ЕС. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=bg>, посетен м. юли 2018 г. Генерална дирекция „Търговия“, <http://ec.europa.eu/trade/>, посетен м. юли 2018 г.

- митническата тарифа, приложима при вноса на територията на Единния пазар (Митнически съюз);
- споразуменията на Европейския съюз с развиващите се страни.

Действащото европейско законодателство в областта на търговската политика е свързано с прилагане на две от т.нар. „свободи на Единния пазар“ – свободното движение на стоки и свободното предоставяне на услуги. Въпреки че и останалите две като свободното движение на капитали и свободното придвижване на хора са обвързани с осъществяването на двустранната и многостранната търговия. Именно чрез Единния пазар се предоставя равен достъп на всички фирми за развитие на търговията, както и запазване на конкурентоспособността.

При двустранните търговски споразумения се включва основно движението на стоки и предоставянето на услуги, но при конкретни държави се уреждат и въпросите, свързани с инвестициите и капиталите, както и движението на хора. На практика, четирите свободи на Единния пазар са приложими и към трети страни, но при отчитане на особеностите на постигнатите договорености между ЕС и тези държави.

Многостранни търговски споразумения. Световната търговска организация е наднационална институция, чрез която признатите за независими държави могат да договарят своите взаимоотношения на многостранна основа. Основният принос на тази организация е значителното намаляване на тарифните ограничения, но по-малък напредък е постигнат в премахването на нетарифните бариери.

От последния кръг преговори, започнати в Доха през 2001 г., но незавършени все още и без конкретна дата за продължаване, всъщност сключването на нови многостранни търговски споразумения е спряно. Трябва да се посочи, че от момента на създаване на ГАТТ (Общо споразумение за митата и търговията) след Втората световна война и след това преобразуването му в Световна търговска организация през 2005 г., споразуменията включват различни области, включително селско стопанство, услуги, което допълнително усложнява и удължава воденето на преговори между страните.

ЕС е страна по сключените до момента многостранни споразумения, но тъй като сключването на нови е блокирано, търговските споразумения се насочват към директно договаряне с конкретни държави или участие в регионални съюзи.

В Световната търговска организация се включват 164 държави или обединения от държави, като ЕС се разглежда като цяло. Така или иначе, договорените споразумения са в сила, но вече не отразяват промените във външната среда.

Износът⁴ в световната търговия за стоки и услуги за 2016 г. е в размер на 20 580 211 млн. щ.д., вносът отново за стоки и услуги е 20 141 337 млн. щ.д., като и при износа, и при вноса се наблюдава лек спад спрямо предходните години, особено след 2014 година. Това се дължи основно на въвеждането на ограничения в търговията и ролята на централните банки по отношение на паричната политика. Характерно е, че делът на стоките е над 75% от общия дял, докато за услугите остава по-малко.

Но за 2017 г., според последния доклад на Световната търговска организация⁵, се достига до рекордни стойности за търговията, както за стоките, така и за предоставянето на услуги за период от 6 години. Те нарастват спрямо 2016 г. с 8% на годишна база, което се дължи основно на увеличеното потребление в САЩ и Япония за последната година.

Въпреки това, ЕС остава, поне до напускането на Великобритания, най-голямата икономика в света с над 500 млн. население и вътрешен пазар. Делът на износа, а и на вноса на ЕС представлява приблизително 10% съответно от световния износ и внос за 2016 г., като през различните години достига дори 16-17%.

Двустранни търговски споразумения. След спирането на преговорите от кръга в Доха, държавите, включително и ЕС, преминаха към договаряне на двустранна основа на споразуменията помежду си. В случая на ЕС се представляват всички държави, като всяка представя своите приоритети, които да се включат в общата позиция при водене на преговори. Дискусиите

⁴United Nations Conference on Trade and Development. Statistics, <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>, viewed July 2018.

⁵World Trade Organisation. World Trade Statistical Review 2018, <https://www.wto.org/index.htm>, viewed July 2018.

в Европейския парламент по отделни комисии, както и изискването за ратификация на тези споразумения в държавите-членки, забавя приемането и тяхното влизане в сила от момента, в който са договорени клаузите.

Въпреки това, при липсата на ясен механизъм на работа на Световната търговска организация, решението за сключване на двустранни споразумения между ЕС и други заинтересовани от това държави в света, остава единствена алтернатива към момента. Още повече, че ако ЕС желае да продължи да участва в международната икономика, то ясната позиция и договаряне на преференциални условия за конкретни държави, предоставя възможности за навлизане на нови пазари.

ЕСимаподписанотърговскоспоразумениеиЕСканадаипредстои одобрение на споразумението с Япония до края на 2018 година⁶. В същото време се подготвят и провеждат преговори и с други държави и регионални съюзи като Меркосур, Чили, Сингапур, Виетнам, Австралия и Нова Зеландия и др. за промяна на действащите или за сключване изцяло на нови споразумения.

Чрез двустранните споразумения могат да се уредят въпроси, които са от взаимен интерес в областта на търговията на ЕС и останалите държави или регионални съюзи. Така се избягва разликата в отношението на 28-те държави в ЕС. Освен това, подходът на ЕС при сключването или подновяването на търговските споразумения е съобразен с принципите на Световната търговска организация.

През 2017 г. ЕС, включващ 28 държави има общ внос в размер на 1 858 257 300 221 евро, спрямо всички свои търговски партньори. За последните десет години се наблюдава възходяща тенденция от 2006 г., като за настоящата година се достигат рекордни стойности на вноса.

⁶European Commission. Trade, Negotiations and Agreements, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>, viewed July 2018.
European Council. EU Trade Policy, EU Trade Agreements, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/trade-agreements/>, viewed July 2018.

⁷European Commission. Trade, Policy, <http://ec.europa.eu/trade/policy/>, viewed July 2018.

По отношение на износа на ЕС спрямо трети страни, той е 1 879 430 706 514 евро отново за 2017 г. и така се постига положително салдо от 21 173 406 293 евро⁷. Отново, както и при вноса се достигат рекордни стойности за десетгодишен период. Това се дължи на провежданата търговска политика на ЕС в последните години и разширяването на пазарите чрез активизиране на действащите търговски споразумения, както и провеждането на преговори за тяхното актуализиране.

Митнически съюз. Още от създаването си, Митническият съюз е в основата на общата търговска политика и нейното прилагане спрямо трети страни. Общата митническа тарифа се явява общият елемент между отделните държави-членки за защита на тяхната позиция, първо в рамките на формулирането на единната позиция на ЕС, а след това и спрямо трети страни.

Към Митническият съюз са включени и държави, които не са част от ЕС, но имат договорени търговски взаимоотношения, като се отново се действа по линия на подписването на двустранни споразумения с предварително уточнена позиция и се изключват някои стоки. Държавите, включени в Митническият съюз са Турция, Андора и Сан Марино.

За 2017 г. износът на ЕС към Турция е от 84 490 368 859 евро и представлява 4.50% от целия износ на ЕС, като се потвърждава възходящата тенденция за последните десет години. Вносът от Турция към ЕС е от 69 760 332 774 евро за 2017 г. и представлява 3.75% от целия внос на ЕС, като отново се запазва ръстът в последните години, както при износа. Така се формира положително салдо за ЕС в размер на 14 730 036 085 евро за 2017 година. Влиянието на останалите две държави върху износа и вноса на ЕС е значително по-малко от това на Турция.

Споразумения с развиващите се страни. Както бе посочено, липсата на действащи преговори по линия на Световната търговска организация и перспективата за продължаването на подобни разговори, предопределя търсенето на нови алтернативи за държавите в областта на търговията. По отношение на развиващите се страни също се сключват споразумения, чиято цел е не само постигане на споразумение по отношение на търговията, но и подпомагане на икономическото им развитие. Ето защо, за отделни държави в Азия и Африка

съществуват вече подобни споразумения от страна на ЕС, а други предстои да се инициират.

Външната търговия и самата търговска политика на ЕС в значителна степен се определя от развитието на вътрешнообщностната, което включва свободното движение на стоки, хора и капитали и свободното предоставяне на услуги.

По отношение на регулациите за вътрешнообщностната търговия, европейското законодателство е свързано предимно с приемането на регламенти и директиви, засягащи свободното движение на стоки и предоставянето на услуги, които се въвеждат във връзка с други общи политики.

Обикновено те отразяват тенденциите в света или представят нововъведения, като например промени в опазването на околната среда, подобряване качеството на предоставяните услуги и предлаганите стоки, ползването на генномодифицирани храни и др. Така при тяхното приемане от европейските институции се налага отново транспонирането им във вътрешното законодателство чрез приемането на нови закони или промени в съществуващата правна рамка.

На практика, вътрешнообщностната търговия или Единен пазар отразява търговията на държавите в ЕС и формира и същността на Митническия съюз. Износът между страните в ЕС, като се включва и България, за 2017 г. е 3 345 010.0 млн. евро, а вноса е 3 278 207.0 млн. евро, като отново се наблюдава възходяща тенденция за последните години. Така търговията вътре в ЕС, превишавайки тази с трети страни, потвърждава, че развитието на вътрешния пазар осигурява възможности и за износа, и за вноса.

Търговията вътре в ЕС и с трети страни дава основание за актуализиране на търговската политика.

За изготвянето, а след това и за прилагането на търговската политика, ключова роля има администрацията, чрез която се подготвят позициите за провеждането на преговори за двустранните и многостранните споразумения. Разбира се, няколко етапа са ключови за търговската политика:

- определяне на приоритетите за търговската политика;
- формиране на позициите на ЕС по воденето на прего-

вори по търговските споразумения с трети страни и при многостранните споразумения;

- прилагане на подписаните споразумения между ЕС и останалите държави.

Публичната администрация работи на няколко нива, включващи националните агенции или министерства на държавите в ЕС, както и европейските институции, ангажирани с търговската политика като генерална дирекция „Търговия“ и „Външни отношения“.

На всяко от посочените нива в публичната администрация по отношение на търговската политика се търси връзката с бизнеса и неговата позиция. Така при формиране на правилата на самата политика и най-вече при сключването на търговските споразумения се защитава именно това. Затова и браншовите организации на национално и европейско ниво имат съществателни функции при приемане на отделните регулации.

Резултат от систематизирането на позицията на ЕС по отношение на търговската политика е изготвянето и публикуването на Стратегията за търговия за периода 2016-2020 година, където се определят водещите приоритети. [4]

2. Предимства и предизвикателства пред търговската политика на ЕС

Предвид развитието на търговията с трети страни и на търговията между държавите в ЕС през последните години, търговската политика на ЕС отразява промените в световната икономика и се съобразява с тенденциите, което допринася за нейните предимства. Разбира се, съществуват предизвикателства, пред които тя е изправена и които ще трябва да бъдат преодолени, за да продължи да се развива и да запази възходящите тенденции по вноса и по износа.

Предимствата на търговската политика на ЕС могат да се сведат до следните основни:

- *Изградена обща търговска политика между 28 държави*, като предварително се формира обща позиция при преговорите с други държави или съюзи. Освен това, спорните въпроси между отделните държави в ЕС са предварително уточнени. Това улеснява в значителна степен администрацията при

провеждането на преговори за активизиране на съществуващите търговски споразумения или за сключването на нови.

- *ЕС е най-голямата действаща икономика в света с около 500 млн. население, а това прави достъпа до Единния пазар привлекателен за останалите държави, още повече, че условията се договарят не с 28-те държави поотделно, а като едно цяло. Това до голяма степен определя и позицията на ЕС в глобалната икономика и неговата роля по въпросите на външната политика.* [8]

- *Търговската политика на ЕС се съобразява с принципите на Световната търговска организация;*

- *Прозрачност и яснота при процедурите при преговори и одобряване на търговските споразумения с трети страни и при воденето на преговори за присъединяване към Единния пазар като част от хармонизиране на законодателството.*

Що се отнася до предизвикателствата, те също не са малко, но могат да се посочат водещите, поне в краткосрочен план:

- *Напускането на Великобритания (Брекзит) е едно от предизвикателствата не само за търговската политика, но и за състоянието на вътрешния пазар и на останалите политики. Начинът, по който ЕС и Великобритания предстои да си сътрудничат в бъдеще, ще определи и позицията на ЕС по търговската политика. Това ще се отрази и на Единния пазар, като брой потребители, а и върху позицията на ЕС за нейното място в глобалната икономика. Още повече, че останалите държави и регионални съюзи също се интересуват от нови пазари и възможности.*

- *Възникването на „търговски войни“ или въвеждането на нови тарифни и нетарифни ограничения, независимо дали засягат ЕС и неговата търговска политика пряко, неминуемо ще имат отражение и върху търговията на ЕС с трети страни и върху Единния пазар. А при настоящето състояние на Световната търговска организация, двустранните споразумения са единствения ефективен вариант и въвеждането на ограниченията могат да блокират и тях.*

- *Възникването на нови регионални съюзи, чрез които да се премахнат двустранните споразумения и да се търси ново, но вече с нововъзникналия. Това допълнително блокира действащи търговски споразумения и затруднява воденето на преговори при липсата на единна позиция.*

Посочените предизвикателствата не изчерпват състоянието на международната търговия в момента, но дават яснота за динамиката на търговските взаимоотношения.

Изводи

Търговската политика на ЕС е хомогенна и ясно дефинирана, което в значителна степен улеснява воденето на преговори и с трети страни. Освен това, чрез Единния пазар се диверсифицира концентрацията на търговия само с определени страни или региони, което показват и данните от състоянието на външната търговия на ЕС.

Съществуващите предимства на търговската политика не бива да пренебрегват предизвикателствата, които се формират в световната икономика и се очаква да бъдат актуални в близките години.

ЛИТЕРАТУРА

1. Генерална дирекция „Търговия“, <http://ec.europa.eu/trade/>, посетен м. юли 2018 г.
2. Право на ЕС. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=bg>, посетен м. юли 2018 г.
3. Chiacchio, F. and K. Efstathiou. Trade wars: Just how exposed are EU Member States and industries to the US market? Bruegel, <http://bruegel.org/>, June 2018.
4. European Commission. Strategic Plan 2016-2020, DG Trade, 2015.
5. European Commission. Trade, Negotiations and Agreements, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>, viewed July 2018.
6. European Commission. Trade, Policy, <http://ec.europa.eu/trade/policy/>, viewed July 2018.
7. European Council. EU Trade Policy, EU Trade Agreements, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/trade-policy/trade->

agreements/, viewed July 2018.

8. Marcilly, Ch. International Trade, the conditions of an ambition, European Issue No 457, Robert Schuman Foundation, <https://www.robert-schuman.eu/>, January 2018.

9. United Nations Conference on Trade and Development. Statistics, <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>, viewed July 2018.

10. World Trade Organisation. World Trade Statistical Review 2018, <https://www.wto.org/index.htm>, viewed July 2018.